

Je kunt erop wachten: een nieuwe crisis

Ergens in de komende jaren zal er een nieuwe crisis uitbreken, schrijft econoom Jaap van Duijn in zijn boek *Uit balans*. Want de oorzaken van de huidige economische problemen worden niet opgelost. De Europese Centrale Bank is rampzalig bezig, de Griekenlandkwestie wordt fout aangepakt en in de financiële sector ontbreekt elk historisch besef.

▲ Jurgen Tiekstra ● Rien Zilvold / Hollandse Hoogte

Econoom en beleggings-expert Jaap van Duijn (71) neemt plaats aan een tafeltje in de tuin van de Internationale School voor Wijsgebeerte in Leusden. Hij heeft zojuist een lezing gehouden voor medewerkers van de Teldersstichting. „Ik had direct ruzie”, zegt hij. Dat is niet verwonderlijk. De Teldersstichting is namelijk het wetenschappelijk bureau van de VVD. „En ik ben geen VVD'er.” Voor het economisch inzicht van premier Mark Rutte heeft Jaap van Duijn geen goed woord over. Neem alleen al Ruttes inmiddels klassieke oproep aan de burger om meer te gaan consumeren. Als je de cijfers er op naslaat, schrijft Van Duijn in zijn nieuwe boek *Uit balans*, dan zie je dat Nederlandse gezinnen helemaal geen geld over hebben. Want ze sparen nauwelijks. Dat is juist een vingerwijzing dat Nederland boven zijn stand leeft. „Het was een domme kreet van Rutte. Eén van de vele domme kreten van Rutte.” Niet de Nederlandse burger had de portemonnee moeten trekken, de regering had moeten investeren om de economie op gang te helpen.

Tot 2005 zat Jaap van Duijn in de raad van bestuur van Robeco, de vermogensbeheerder die tot voor kort onderdeel was van de Rabobank Groep. Nu tien jaar met pensioen is hij nog steeds druk in het grote bedrijfsleven als extern beleggingsadviseur. Ook is hij columnist voor de *Financiële Telegraaf* en publiceert hij over de onbalans in onze huidige economie. Dat is een onderwerp waarover hij graag praat, mailt hij voorafgaand aan het gesprek. „Het zaakje is behoorlijk scheefgetrokken.”

Cyclische wezens

Van Duijn praat met de nuchterheid en beslistheid van iemand die alles al eens voorbij zag trekken. In de dagen voor het interview is juist de Chinese beurs in elkaar geklapt. „Wat nu gebeurt, is zo klassiek”, doceert hij over de ontstane hectiek: „Dat komt om de zoveel jaar terug en iedere keer verbaast het de men-

sen weer. Wij zijn cyclische wezens: we gaan van uitersten naar uitersten. Iedere fase in de economie is een reactie op de vorige fase. Maar mensen leren niet, want elke dertig jaar is er weer een nieuwe generatie die de geschiedenis niet kent. Ik noem een voorbeeld: van alle grote koersdalingen na de oorlog vond de helft in augustus en september plaats. Daar kun je dus je voordeel mee doen: jongens, augustus komt er weer aan.”

De ING, ABN Amro, de Rabobank, maar ook zijn voormalige broodheer Robeco hebben in de eerste helft van dit jaar juist geprobeerd de aandelenmarkt op te jagen. „Robeco heeft het hele voorjaar gezegd: 'Koop aandelen, koop aandelen. U krijgt een korting van honderd euro van ons als u nu aan-

Iedere fase in de economie is een reactie op de vorige fase. Maar mensen leren niet

delen loopt.' Maar ik was op dat moment aan het verkopen.” Want Van Duijn vond de signalen niet hoopgevend: op de Chinese aandelenmarkt was duidelijk een luchtbel gebazen, er was sprake van een vastgoedhousse en tegelijkertijd waren de grondstoffenprijzen aan het dalen; een ontwikkeling die wees op het afzakken van de Chinese economie.

Het grote verschil is: Van Duijn kan doen wat hij wil. Sinds zijn pensioen is hij onafhankelijk. Maar werk je bij een bedrijf als Robeco, dan spelen er commerciële belangen. „Je bent gevangene van je eigen systeem. Toen ik nog bij Robeco zat, hadden wij een fonds met 40 procent jaarresultaat. De marketingafdeling kwam naar me toe en zei: we gaan campagne voor dat fonds voeren. Ik zei: doe

dat nou niet, want dan kopen mensen op de top van de markt. 'Nee, we doen het toch, want we moeten verkopen, we moeten targets halen.' Daar heeft een vermogensbeheerder belang bij: hoe meer aandelen je onder beheer hebt, hoe beter het is. Dus moet je verkopen.”

Paniek op de aandelenmarkt is op zichzelf genomen niks nieuws. „Er zijn hele boeken over geschreven, van tulpenmanies tot Zuidzeebubbels.” Weliswaar zijn de extremen groter geworden, door de internationalisering van de financiële markten en de snelheid waarmee informatie rond gaat. „Maar wat ik zorgelijk vind, is dat er extremeiten zijn ingebracht door de politiek”, zegt Van Duijn. In zijn boek ruikt hij veel aandacht in voor het in zijn ogen rampzalige beleid van de Europese Centrale Bank, die nu een historisch lage rente voert. Daardoor is geld erg goedkoop: landen, bedrijven, banken, maar ook gewone huishoudens kunnen met groot gemak leningen afsluiten. De rente is zelfs nog lager dan toen de crisis in 2008 uitbrak, terwijl juist de lage rente de grote reden is dat die crisis is ontstaan.

Euro

Los daarvan is Van Duijn buitengewoon kritisch over de euro. De invoering van een gezamenlijke munt was een grote fout, is zijn overtuiging. Want de noordelijke Europese landen voeren een heel ander economisch beleid dan de zuidelijke. In Italië en Griekenland, maar ook in Frankrijk, werd de economie altijd aangejaagd door met enige regelmaat de eigen munt te devalueren. Dat instrument is nu uit handen gegeven aan de ECB, waardoor die landen met een te dure munt zitten om hun export weer op gang te helpen.

Dat door Europa zoveel geld in Griekenland wordt gestopt, heeft alleen politieke redenen, zegt Van Duijn. Geen financiële. De Franse, Duitse en Nederlandse banken hadden in 2011 al hun verlies genomen op een groot deel van hun leningen aan Griekenland. De rest

Curriculum vitea

Naam

Jaap van Duijn

Geboren

4-12-1943 in Naaldwijk

Opleidingen

Tot 1986

Studie aan de Nederlandse Economische Hogeschool

1972

Gepromoveerd aan de University of Illinois

Werk

1972-1983

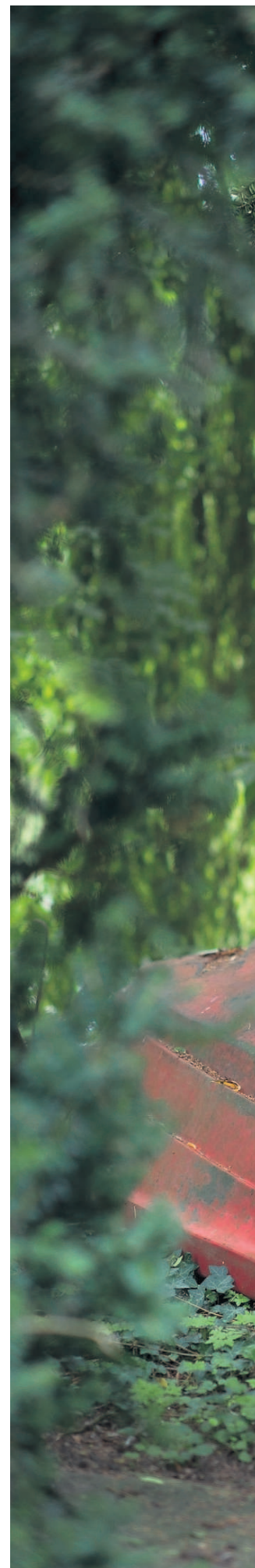
Wetenschappelijk medewerker, lector en hoogleraar aan de TU Delft

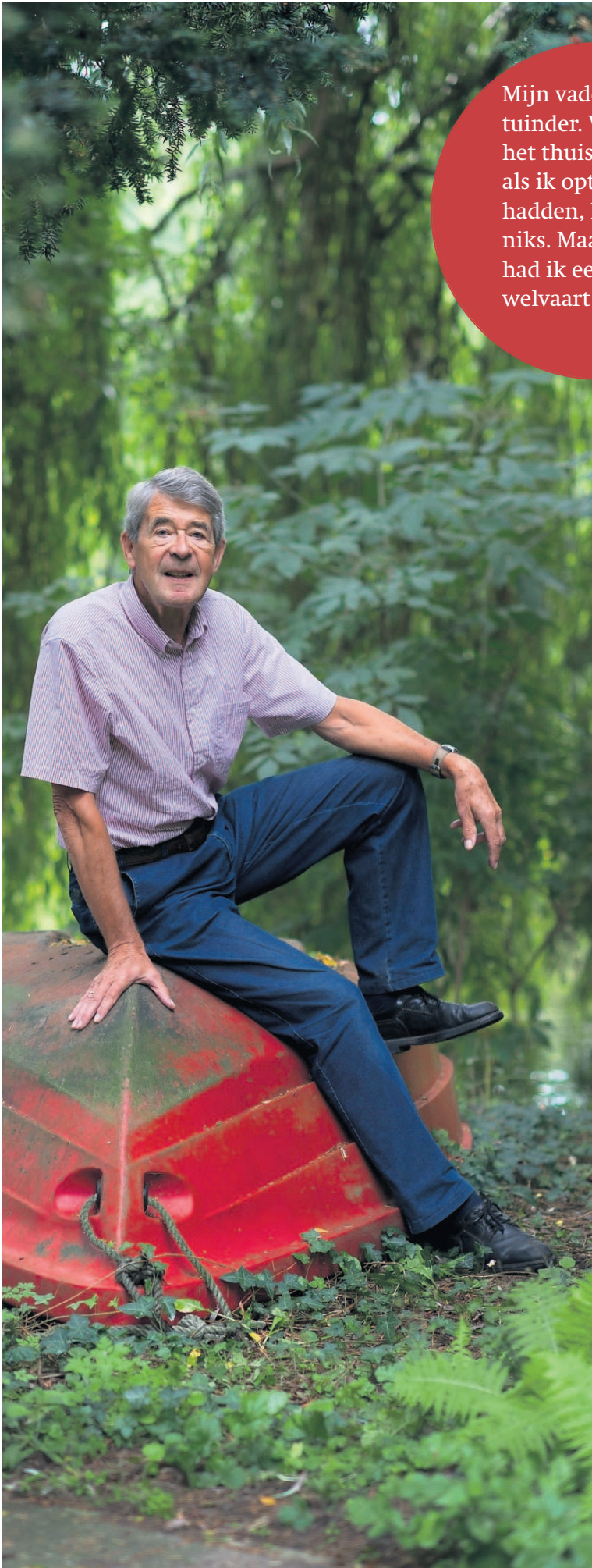
1983-2005

Bij de Robeco Groep

2005-nu

Commissaris, bestuurder en beleggingsadviseur bij ondernemingen in de profit en non-profit sector

Mijn vader was
tuinder. We hadden
het thuis goed, maar
als ik optel wat we
hadden, hadden wij
niks. Maar met niks
had ik een jeugd in
welvaart

van hun leningen werd bovendien door de ECB opgekocht. Alleen de landsregeringen zitten nog echt aan Griekenland vast, doordat ze tientallen miljarden in het steunfonds hebben gestopt. „De Europese overheden doen alsof zij alles terugkrijgen. We worden echt bedrogen waar we bij zitten”, stelt hij, aangezien de Griekse economie is kapot bezuinigd. „Ik vind het zorgelijkste van de Griekenlandkwestie dat het leidt tot zo'n terecht cynisme bij de burgers over de politiek.”

De afgelopen jaren had Griekenland heel goed uit de euro kunnen stappen en de aloude drachme opnieuw in kunnen voeren, zegt Van Duijn. „Er ontstaat dan een tijdje paniek, maar daarna kan Griekenland weer concurrerend worden. Hetzelfde is met Uruguay, Argentinië en IJsland gebeurd. De IJslandse kroon is 50 procent in waarde gedaald, maar de IJslandse economie draait stukken beter dan de Griekse; met een eigen munt en met sterke banken.”

Nieuwe terugval

Juist omdat de oorzaken van de crisis niet worden opgelost, verwacht Van Duijn in de komende jaren een nieuwe terugval. Zijn voornaamste kritiek is dat landen, bedrijven en huishoudens teveel schulden hebben. Daar is niks aan veranderd. En dat leert de geschiedenis ook, zegt hij: een crisis komt meestal in tweeën, waarbij de tweede klap vaak de zwaarste is.

Als de economie opnieuw een val maakt, is de kans volgens hem groot dat Nederland een tweede keer te maken krijgt met een bankencrisis. De Nederlandse bancaire sector is flink uit de kluiten gewassen: ze is ruim vier keer zo groot als het nationale inkomen. De Rabobank en ING zijn in hun eentje al groter dan het totale Nederlands bruto binnenlands product.

Grootste indicator voor toekomstige problemen, aldus van Duijn, is de omvang van het eigen vermogen dat een bank heeft. Voor de crisis moest dat minimaal 2 procent van het balanstotaal zijn. Nu 3 procent.

Non-fictie

Uit balans

Jaap van Duijn

De Bezige Bij
€ 19,90

„Dat is heel weinig.” Moet een bank te veel afschrijven op uitstaande leningen, dan is het eigen vermogen weg en moeten de banken opnieuw worden gered. „We hebben de kans voorbij laten gaan om te eisen dat ze hun eigen vermogen gingen versterken. De bankenlobby is in Europa nog steeds heel sterk. Je moet bedenken dat de Nederlandse banken meeliften op de Franse en de Duitse banken, die zeker zo zwak zijn. Als je iets van de Nederlandse banken zegt, raak je in de allereerste plaats ook de Franse en Duitse banken die dan nog veel meer kapitaal moeten ophalen. Dus die eisen worden lager gesteld, omdat anders juist de grote landen het meeste moeten doen aan het eigen vermogen. Op de eigenvermogenlijsten staat IJsland bovenaan. De Scandinavische banken zijn ook gezond. De Amerikaanse banken staan er veel beter voor. De zwakte van banken zit echt in centraal Europa.”

Maar ondanks al die economische doem, blijft Van Duijn toonrelativerend. „Ik zou er geen moeite mee hebben als we de komende vijftig jaar nul economische groei hebben”, zegt hij. „In absolute zin hebben we een zeldzaam hoge welvaart. Ik zoek wel allemaal cijfertjes op, maar uiteindelijk is het vooral perceptie natuurlijk. Mijn vader was tuinder. We hadden het thuis goed, maar als ik optel wat we hadden, hadden wij niks. Maar met niks vind ik dat ik een jeugd in welvaart had. Want we hadden ruimte, vrijheid, er was stilte 's avonds, er was geen pestherrie, je kon de Melkweg nog zien, het land was betrekkelijk leeg vergeleken met nu. Als ik daar aan terugdenk, denk ik: wat een welvaart, zeg. Als je kijkt naar de mensen die nu klagen, dan hebben zij twee, drie keer zoveel als wij thuis hadden. Maar omdat anderen meer hebben, willen zij ook meer. Je voelt je ongelukkiger naarmate de verschillen groter zijn. Als we allemaal arm zijn, is niemand ongelukkig. In Costa Rica zijn de mensen arm, maar het behoort tot de gelukkigste landen op de wereld.”